

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN SINIFTA KARŞILAŞTIKLARI DİSİPLİN SORUNLARININ NEDENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ¹

Primary School Teachers' Opinions about the Causes of Discipline Problems

Abidin DAĞLI²
Nigah BAYSAL³

Özet

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim II. kademedeki görevli öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın evrenini, 2007-2008 öğretim yılında Diyarbakır il merkezindeki resmi ilköğretim okullarında görev yapan 2083 öğretmen oluşturmaktadır. Evrenden random yöntem ile seçilen 740 öğretmene anket uygulanmıştır. Ancak, uygulanan anketlerin 720'si değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada, Aksoy (1999) tarafından hazırlanan ölçme aracının "Sınıfta Karşılaşılan Disiplin Sorunlarının Nedenleri" başlıklı bölümü kullanılmıştır. Araştırma sonucunda saptanan sonuçlar şöyledir: (1) Öğretmenlerin mesleki kıdem ve cinsiyet değişkenlerine göre; disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı fark saptanmıştır. (2) Disiplin sorunlarının ilk üç nedeni; "ailelerin çocuklarının eğitimine olan ilgisizliği", "aile içi problemler" ve "ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranışları"dır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, sınıf yönetimi, disiplin sorunlarının nedenleri.

Abstract

The purpose of this study was to determine the second level of primary school teachers' opinions regarding the causes of discipline problems occurring in the classrooms. The population for the study was 2083 second level public primary school teachers serving in 86 schools in the city center of Diyarbakır in the 2007-2008 academic year. A random sample of 720 second level teachers serving in 43 schools was selected from the population. The data collected by means of one part of questionnaire titled "Causes of Discipline Problems" which was designed by Aksoy (1999). The data were analyzed by employing descriptive data analysis procedures including percentages, mean scores and the Chi-square test. Study findings included the following results: (1) Among teachers' opinions about the causes of discipline problems, there were significant differences depending on their teaching experiences and

¹ Bu çalışma, Yrd.Doç.Dr.Abidin DAĞLI'nın danışmanlığında hazırlanan Nigah BAYSAL'ın 31.05.2009 tarihinde kabul edilen Yüksek Lisans tezinin bir kısmından uyarlanmış olup 20-22 Mayıs 2010 tarihleri arasında düzenlenen IX. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuş ve kısmen geliştirilmiştir.

² Yrd.Doç.Dr.; Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, dagli@dicle.edu.tr

³ Okutman; Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, nigah@dicle.edu.tr

genders. (2) The first three causes of discipline problems identified were “disinterest of the parents toward their children’s education”, “family problems” and “parents’ negative behaviors and attitudes toward their children”.

Key Words: Primary school, classroom management, causes of discipline problems.

GİRİŞ

Öğrenci nitelikleri, eğitim sisteminin işliğı olarak kabul edilen sınıflarda belirlenir, gelişir ve amaçlanan düzeye ulaşır (Aytekin, 2000: 71, 72). Sınıf, öğrencilerin birlikte oldukları bireysel ya da grupla öğrenme yaşantılarının gerçekleştiğı bir yaşama ve öğrenme alanıdır. Olumlu bir sınıf ve öğrenme ikliminin oluşturulmasında birçok değışken rol oynar. Bunlar arasında; öğretmen ve öğrencilerin geçmiş yaşantıları, sosyal çevre, aile ortamı, eğitim politikaları, eğitim programları, öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler, öğrenci ve öğretmenlerin motivasyon düzeyleri gibi bir dizi etmeden söz edilebilir (Turan, 2007: 2, 3). Öğrencilerin ders esnasında sınıf içinde dolaşması, birbirlerine bağırması ya da kalem, kağıt gibi maddeler atması, öğretmene ya da öğrencilere sözel ya da fiziksel saldırıda bulunması istenmeyen davranışlara örnek olarak verilebilir (Cipani, 1993: 2). Bu tür davranışlar özellikle büyük şehirlerdeki okullarda yaygın olarak görülmekte olup, hem eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemekte hem de öğretmenleri yıldırıp çaresiz kalmalarına neden olmaktadır (Erden, 2001: 14).

Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının gerek *sınıf dışından* gerekse *sınıf içinden* olmak üzere birçok nedeni olabilir. *Sınıf dışı etkenler* olarak, sınıfın dışındaki çevrenin özellikleri, okuldaki bireyler arasındaki geçimsizlik, öğrenme fırsatlarının eşit olmayışı vb. sayılabilir. *Sınıf içi etkenler* olarak da, öğretmen merkezli yöntemlerin kullanılması, öğretmenin deneyimi, kişiliğı, tutumu, duygusal durumu, öğrencinin yaşantısı, başarısı, etkileşim düzeyi, sosyal becerileri, gereksinimleri, sınıfın aşırı kalabalık olması, fiziksel yapısının uygun olmaması, oturma düzeninin uygun olmaması olarak sayılabilir (Kazu, 2007: 57).

Öğrenciler okul dışındaki yaşantılarında karşılaştıkları sorunları genellikle okula taşıma eğilimindedirler. Öğretmenlerin bu tip problemleri fark etmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Bu problemler arasında anne-babanın boşanmış olması, çocuğun terkedilmiş olması, aile yakınlarının ölümü ve çocuğun çeşitli istismarlara maruz kalması gibi çok ciddi problemler olabilmektedir (Edwards, 2000: 3).

Sınıf içerisinde meydana gelen disiplin sorunlarının neredeyse tamamı, öğrencilerin istenmeyen davranışlarından kaynaklanmaktadır. İstenmeyen davranışlar sadece *kök sorunların* (asıl nedenlerin) sonucu olarak ortaya çıkmış davranışlardır. Bu davranışların yaşanmasını azami ölçüde önleyerek, eğitim-öğretim için en uygun ortamı yaratmak zorunludur. Aileler, okulların çocuklarıyla yeterince ilgilenmediklerini ya da onlardan çok fazla şey beklediklerini; öğretmenler, öğrencilerin her geçen yıl daha da kötüleştiklerini

ve okulla ilgilenmediklerini ileri sürmektedirler. Yöneticiler ise öğretmenlerin yeterli düzeyde sorumluluk almadıklarını, ailelerin şikâyet etmeyi sevdiğini ve çocukların ne yapmak istediklerini bilmediklerini belirtmektedirler (Greenlee ve Ogletree, 1993: 4). Aslında istenmeyen davranışların birçok sebebi vardır ve bunlar genellikle karmaşık ve iç içe geçmiş durumdadır. Öğrencinin istenmeyen davranışlarının başlıca nedenleri arasında okul, öğretmen ve aileler gösterilmektedir. Bir okulda, sınıflar çok kalabalık olabilir, eğitim programı öğrenciler için uygun olmayabilir, ödevler ilgi çekmeyebilir, öğretmenler sürekli şikâyet ediyor olabilir ve espri duygusundan yoksun olabilir, aileler çocukların eğitimine ilgisiz kalabilir ya da çocuklar ailevi problemlerini sınıfa taşıyabilir. Bu faktörlerin tümü öğrencilerin istenmeyen davranışlar sergilemesine katkıda bulunmaktadır (Baron, 1992: 9). Manning ve Bucher (2007:5)'e göre tüm eğitimciler, bazı sorun davranışlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorun davranışlar okulun yapısına, öğrencinin sınıfına ve öğretmenin özelliklerine göre çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca kırsalda, şehirde veya kenar mahallelerde bulunan okullarda farklı davranış problemleriyle karşılaşmaktadır. "Sınıfta özgür ve esnek bir ortamın var olup olmaması, iletişim düzeyi, öğrenme yaşantılarının planlı ve amaçlı biçimde yürütülmesi, zamanın etkili kullanımı, sınıfın fiziksel koşulları, öğrenci niteliği gibi birçok öğe davranışların şekillenmesinde etkili olabilir" (Girmen v.d., 2006: 237).

Yukarıda sıralanan birçok istenmeyen davranışın nedeni genel olarak; (a) aile, (b) bilgi ve iletişim teknolojileri, (c) okul, (d) sınıfın yapısı ve ortamı, (e) eğitim programı ve öğretim yöntemleri, (f) öğretmen ve (g) öğrenci gibi öğeler şeklinde sıralamak mümkündür. Bu öğeler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

a) Aile

Aile içerisinde güç kullanımına dayalı disiplin; çocuğu temel haklarından mahrum bırakma, fiziksel ceza uygulama, tehdit etme, korkutma, alay etme, sevgi göstermeme, çocuğu önemsememe, kardeşlerinden ya da arkadaşlarından ayırma gibi uygulamaları içermektedir. Çocuktaki istenmeyen davranışın oluşumunda bu uygulamaların etkisi büyük olmaktadır (Sadık, 2006: 7, 8). Ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması da öğrencinin istenmeyen davranışlar sergilemesine sebep olabilmektedir (Burden, 1995: 17; Türnüklü ve Galton 2001: 291). Özellikle, kalabalık ve ekonomik geliri düşük ailelerde, çocuklar yeteri kadar beslenememekte, ihtiyaçları tam olarak karşılanamamakta, hatta aile gelirine katkıda bulunsunlar diye çocuklar çalıştırılmaktadır. Bu durum, çocuğun sırtına aşırı bir yük yükleyip onu okuldan uzaklaştırmaktadır. Genellikle öğretmenler ve okul yöneticileri, öğrencilerin okulda sergiledikleri istenmeyen davranışların sorumlusu olarak aileleri göstermektedirler (Porter, 2007: 3; Edwards, 2000: 1). Yapılan bir araştırmada, öğretmenlerin %66'sı öğrencilerin istenmeyen davranışları için öğrencilerin ailelerini, %30'u öğrencilerin kendisini ve %4'ü de kendilerini sorumlu tutmaktadırlar (Porter, 2007: 17).

b) Bilgi ve İletişim Teknolojileri

Çocuğun sadece çevresinde ilişki kurduğu insanlar değil, televizyon, bilgisayar, sinema, gazete, dergi, v.b. yayınlar da çocuğun davranışlarını etkilemektedir (Akçadağ, 2008: 284). Çocuklar arasındaki şiddetin artmasından çoğu zaman televizyon sorumlu tutulmuştur. Son zamanlarda yarım saatlik bir çizgi film yayınında bile, en az 50 adet şiddet hareketi yayınlandığı saptanmıştır. Çocuk programları gözlemlendiğinde, çoğunda otoriteye karşı olarak sunulan kahramanlar, oldukça cazip ve yüceltici olarak sunulmaktadır. Televizyon ve gençlik ile ilgili yapılan 10 yıllık araştırmaları gözden geçiren bir çalışma, çocukların ergenlik çağına gelene kadar, televizyonda yaklaşık olarak 18.000 şiddet davranışı izlediğini saptamıştır (Curwin ve Mendler, 1999: 5). Çocuklar, zamanlarının bir kısmını da internette gezinerek veya bilgisayar oyunları oynayarak geçirmektedirler. İnternette gezinen öğrenci, bazen zararlı bilgi sitelerine de girebilmektedir. Bunlar ahlaki açıdan kötü ya da şiddet içerikli olabilmektedir (Çelik, 2005: 29).

c) Okul

Sınıfın en yakın dış çevresi okuldur. Okulun fiziksel özellikleri, öğrenci sayısı, kuralları, yönetim yapısı, sosyo-ekonomik durumu, öğretmenin sınıfta kalış süresi gibi birçok değişken sınıf içine yansiyarak öğrencilerin tutum ve davranışlarını etkiler. Okul, öğrenciler için uygun ve çekici olmalıdır. Temiz, bakımlı, iyi donanımlı okullar, yalnız morali değil davranışı da etkiler (Başar, 2006: 19). Öğrencilerin aidiyet duygusuyla bağlandıkları ve sürekli destek gördüğü okullarda, öğrenci davranışları daha olumlu olmaktadır (Jones ve Jones, 2007: 30).

Okulların oyun alanlarının, kantininin yetersiz oluşu, birçoğunda spor salonlarının, resim atölyelerinin bulunmaması, öğrencilerin enerjilerini boşaltabilecek etkinliklerin düzenlenmesi disiplini problemlerinin yaşanmasında etkili olmaktadır (Türnüklü, Zoraloğlu ve Gemici, 2001: 431).

d) Sınıfın Yapısı ve Ortamı

Potansiyel birçok disiplin problemi, sıraların ve öğretim araçlarının uygun şekilde düzenlenmesiyle engellenebilir (Baron, 1992: 11). Sınıf içerisinde sıraların düzeni; öğrencinin bulunduğu yerden öğretmeni, öğrenme materyallerini, tahtayı ve etkin olan diğer öğrencileri rahat görmesini sağlamalıdır. Öğrenci sınıf faaliyetlerine etkin bir şekilde katılamazsa, öğrenme dışı faaliyetlerle ilgilenmeye başlayacaktır. Dolayısıyla, öğretmen de öğrencinin davranışlarını izleme ve onu etkin bir şekilde derse katma konusunda yetersiz kalacaktır (Öztürk, 2007: 156).

e) Eğitim Programı ve Öğretim Yöntemleri

Öğrenciler, genellikle kendi gereksinim ve beklentilerine uygun olmayan, eğitsel amaçlarına ulaşmalarında önemli olduğuna inanmadıkları, öğrenme güçlükleri çektikleri ve öğretmenlerin eleştirileriyle karşılaştıkları ve

hiç takdir edilmedikleri derslerde sıkılırlar ve istenmeyen davranışlar sergilerler (Kauffman v.d, 2006: 15).

Programda ifade edilen amaçların gerçekleşmesi, kullanılan öğretim yöntemlerine bağlıdır. Öğrencilerin dersten kopmalarını, istenmeyen davranışlara başvurmalarını önlemek için öğretmen, öğretim yöntemleri konusunda birtakım önlemler almalıdır (Sarıtaş, 2005: 71, 72). Öğrencilerin farklı öğrenme biçim ve tercihlerinin oluşunu düşünürsek, daha çok öğrenciye hitap edebilmek için sınıflarda farklı etkinlikler düzenlenmeli ve uygun öğretim teknolojilerinden yararlanılmalıdır (Turanlı, 2004: 36).

f) Öğretmen

Öğretmenin kişilik özellikleri, öğretim tarzı, meslekte edindiği deneyimler, kültürü ve sağlığı gibi etmenler sınıf yönetimini etkileyebilir. Öğretmenin sınıftaki öğrencileri algılayışı, öğrencilerden beklentileri de sınıf yönetiminde etkilidir (Erdoğan, 2003: 29). Burden, (1995: 19) sınıfta istenmeyen davranışlara neden olan öğretmen davranışlarını şöyle sıralamıştır; devamlı olumsuz ve otoriter olma, olaylara aşırı tepki gösterme, toplu cezalar verme, öğrencileri suçlama, net bir öğretim hedefi olmama, öğrenilmiş konuyu defalarca tekrarlama, ders esnasında çok fazla duraklama, tek bir öğrenciyle çok fazla ilgilenme ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almamadır. “Öğretmenin kişiliği, deneyimleri, öğrencilere karşı tutumu, sınıf yönetimi konusunda aldığı eğitimin kalitesi sınıf içinde olumlu ortam yaratma becerisini etkilemektedir” (Jones ve Jones, 2007: 31).

g) Öğrenci

Öğrencinin bazı özellikleri, okulda disipline neden olan davranışların kaynağı olabilir. Öğrenci sınıfa gelirken kişilik özellikleri ve bulunduğu çevrenin özellikleri ile beraber gelir. Zayıf özgüven, yetersiz bilgi, öğrenme seviyesinin yetersizliği, fiziksel ve zihinsel engel gibi özelliklere sahip öğrenciler bir biçimde okul için sorun teşkil ederler.

Öğrencilerin mahremiyet, güç arayışı, mülkiyet hakkı, başarı ihtiyacı, güvenlik ihtiyacı, sevilme ve kabul edilme gibi konularda ihtiyaçları karşılanmadığı zaman, istenmeyen davranışlara başvurabilirler (Fields ve Fields, 2006: 243-254). İstenmeyen davranışın *nedeni* üzerinde durulmadıkça, hiçbir disiplin yaklaşımı etkili bir sonuç vermez.

Görüldüğü gibi, öğretmenlerin sınıf ortamında karşılaştıkları disiplin sorunlarının birçok nedeni bulunmaktadır. Özellikle, Diyarbakır gibi yoğun göç almış ilköğretim çağındaki çocukların ve okul mevcutlarının fazla olduğu bir ilde, disiplin sorunlarının eğitim-öğretimi olumsuz yönde etkilememesi düşünülemez. İlgili literatüre bakıldığında da, Diyarbakır ilinde bu konuya ilişkin daha önce yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu eksikliği gidermek adına böyle bir çalışmaya gerek duyulmuştur. Yukarıda da belirtildiği gibi, istenmeyen davranışların nedenleri üzerinde durulmadıkça, sınıf ortamında disiplin sorunlarına çözüm bulunması zorlaşmaktadır. Etkili bir eğitim-öğretim ortamı oluşturmak için de disiplin sorunlarının en aza

indirilmesi gerekmektedir. İşte bu araştırma ile ilköğretim II. kademedeki görevli öğretmenlerin disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşlerinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim II. kademedeki görevli öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşlerini saptamaktır. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri;
  - (a) Mesleki kıdem
  - (b) Cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark göstermekte midir?
2. Genel olarak öğretmen görüşlerine göre disiplin sorunlarının nedenleri nasıl bir dağılım göstermektedir?

YÖNTEM

Bu araştırma, genel tarama modelinde yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2007-2008 öğretim yılında Diyarbakır il merkezinde bulunan 86 resmi ilköğretim okulunun II. kademesinde görev yapan 2083 öğretmen oluşturmaktadır. Evrenden random yöntem ile seçilen 43 okuldan 740 öğretmene anket uygulanarak araştırmanın örnekleme oluşturulmuştur ve uygulanan anketlerin 720'si değerlendirmeye alınmıştır. Örneklemin evreni temsil etme oranı %34,5'dir. Araştırmada Aksoy (1999) tarafından hazırlanan ölçme aracının (anket) "Sınıfta Karşılaşılan Disiplin Sorunlarının Nedenleri" başlıklı bölümü kullanılmıştır. Ancak, araştırmacılar ölçme aracını yeniden gözden geçirmiş olup, bazı yeni maddeler eklemiş, bazı maddeleri çıkartmış ve bazı maddelerde de yeniden düzenlemeye gitmişlerdir. Veri toplama aracı toplam olarak 19 maddeden oluşmaktadır. Veri toplama aracının Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ise 0,82 olarak hesaplanmıştır. Verilerin istatistiksel analizi SPSS programından yararlanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde değişkenler arasında farklılaşma olup olmadığını tespit etmek için Ki-Kare testi uygulanmıştır. Genel olarak disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek için ise yüzde ve ortalama hesaplamalarından yararlanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır. Ortalamalar yorumlanırken ankette yer alan maddeler için; 1.00-1.79 arasındaki ortalama değerlerin "Hiç katılmıyorum", 1.80-2.59 arasındaki ortalama değerlerin "Çok az katılıyorum", 2.60-3.39 arasındaki ortalama değerlerin "Orta düzeyde katılıyorum", 3.40-4.19 arasındaki ortalama değerlerin "Büyük oranda katılıyorum" ve 4.20-5.00 arasındaki ortalama değerlerin ise "Tamamen katılıyorum" derecesinde yer aldığı kabul edilmiştir.

Ki-Kare testinde bazı hücrelerde ortaya çıkan frekans değerlerinin düşük çıkması sonucunda 5'li Likert tipi ölçek 3'lü Likert tipi ölçeğe dönüştürülmüştür. Buna göre "Çok az katılıyorum" ile "Hiç katılmıyorum" ve

“Büyük oranda katılıyorum” ile “Tamamen katılıyorum” seçenekleri birleştirilmiştir. Birleştirme sonucunda ankette “Hiç katılmıyorum”, “Orta düzeyde katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” seçenekleri yer almıştır.

BULGULAR ve YORUM *

Bu bölümde, araştırma bulguları ve bu bulgulara ilişkin yorum yer almaktadır.

I- Öğretmenlerin Sınıfta Karşılaştıkları Disiplin Sorunlarının Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri; (a) mesleki kıdem ve (b) cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark göstermekte midir? Bu alt amaca ilişkin bulgular aşağıda sırasıyla ele alınmıştır.

a) Mesleki Kıdeme Göre Öğretmenlerin Görüşleri

Mesleki kıdemlerine göre öğretmenlerin, disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri arasında aşağıdaki maddelerde istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır:

“Ailelerin çocuklarının eğitimine olan ilgisizliği ($\chi^2=19,965$, $p<,05$)”, “aile içi problemler ($\chi^2=15,694$, $p<,05$)”, “öğrencilerin bulunduğu yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi ($\chi^2=13,736$, $p<,05$)” ve “sınıf içindeki düzenlemeler ($\chi^2=14,445$, $p<,05$).

“Ailelerin çocuklarının eğitimine olan ilgisizliği” nedenine 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin %89,9’u, 6-10 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin %87,1’i, 11-15 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin %77,6’sı, 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin ise %75,9’u tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. “Aile içi problemler” nedenine ilişkin 1-5 yıl kıdemli öğretmenlerin %87,2’si, 6-10 yıl kıdemli öğretmenlerin %82,8’i, 11-15 yıl kıdemli öğretmenlerin %79,4’ü, 16 yıl ve üzeri kıdemli öğretmenlerin ise %74,7’si “tamamen katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin bulunduğu yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi”nin istenmeyen davranışlara yol açtığı görüşüne mesleki kıdemi 1-5 yıl olanlardan %70,5’i, 6-10 yıl olanlardan %64,2’si, 11-15 yıl olanlardan %58,9’u, 16 yıl ve üzeri olanlardan ise %53,0’ı tamamen katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Sınıf içindeki düzenlemeler” nedenine ilişkin 1-5 yıl kıdemlilerin %32,6’sı, 6-10 yıl kıdemlilerin %30,6’sı, 11-15 yıl kıdemlilerin %28,0’ı, 16 yıl ve üzeri kıdemlilerin ise %26,5’i “tamamen katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin deneyimleri arttıkça yukarıda yer alan nedenlere “tamamen katılma” oranlarının düştüğü görülmektedir. Bu

*Araştırma ile ilgili Ki-Kare tabloları ve çapraz tablolar fazla yer aldığından tezde yer alan ilgili tablolara yer verilememiştir.

nedenler, öğretmenlerin kendileri dışındaki nedenlerdir ve öğretmenlerin kıdemleri arttıkça bu faktörleri daha az sorumlu tuttıkları görülmektedir. Benzer sonuçlar Aksoy (1999)'un araştırmasında da saptanmıştır. Bu da, az kıdemli öğretmenlerin, kıdemi fazla olan öğretmenlere göre ailelerden, çocuklarının sınıf disiplinine ilişkin olumlu davranışlar sergilemeleri konusunda daha fazla bir beklenti içerisinde olduklarını göstermektedir.

b) Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Görüşleri

Cinsiyete göre öğretmenlerin, disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri arasında aşağıdaki maddelerde istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır:

“Ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranışları ($\chi^2=8,213, p<,05$)”, “aile içi problemler ($\chi^2=8,485, p<,05$)”, “öğrencilerin bulunduğu yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi ($\chi^2=19,328, p<,05$)”, “öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının düşük olması ($\chi^2=12,011, p<,05$)” ve “şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının etkisi ($\chi^2=12,072, p<,05$)”.

“Ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranışları” nedenine bayan öğretmenlerin %88,6'sı, erkek öğretmenlerin de %81,3'ü “tamamen katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. “Aile içi problemler” nedenine ilişkin bayan öğretmenlerin %87,2'si, erkek öğretmenlerin %79,3'ü “tamamen katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. “Öğrencilerin bulunduğu yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi” ile ilgili nedene ilişkin bayanların %72,2'si, erkeklerin ise %57,6'sı “tamamen katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. “Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının düşük olması” ile ilgili nedene bayan öğretmenlerin %47,7'si, erkek öğretmenlerin ise %60,6'sı tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. “Şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının etkisi” nedeninin istenmeyen davranışlara yol açtığı görüşüne bayan öğretmenlerin %79,3'ü, erkek öğretmenlerin ise %69,0'ı tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir.

Yukarıda yer alan bulgulara bakıldığında, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının düşük olması maddesi dışındaki diğer maddelerin, disiplin sorununa yol açtığına bayan öğretmenler daha fazla katılmaktadırlar. Toplumumuzda bayanların çocuk yetiştirmedeki rolü göz önüne alındığında, bayan öğretmenlerin, disiplin problemlerinin nedeni olarak aile kaynaklı etkenleri görmeleri olağandır. Bayanlar, çocuğun bakımını daha fazla üstlendikleri ve ev işleri ile daha fazla ilgilendikleri için öğrencilerin anne-baba tutumlarının, ailevi problemlerinin, gelişim özelliklerinin ve bilgisayar oyunlarının öğrencilerin okul yaşamındaki etkilerini daha net görebilmektedirler. Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının düşük olması maddesine ise erkek öğretmenler daha fazla katılmaktadırlar. Bu durumun ise erkeğin yüzyıllardan beri gelen aileyi geçindirme sorumluluğundan ileri geldiği söylenebilir. Erkek öğretmenler, bu sorumluluktan ötürü duyarlı hale gelen algıları nedeni ile bu maddeye daha fazla katılmış olabilirler. Ayrıca

benzer çalışmalarda da bayan öğretmenler erkek öğretmenlere oranla toplumu ve aileyi disiplin sorunlarının kaynağı olarak daha fazla görmekte-dirler (Greenlee ve Ogletree, 1993; Aksoy, 1999).

II- Genel Olarak Öğretmen Görüşlerine Göre Sınıfta Karşılaşılan Disiplin Sorunlarının Nedenleri

Tablo 1’de genel olarak öğretmenlerin görüşlerine göre sınıfta karşılaşılan disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin frekans, yüzde ve ortalama sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmen görüşlerine göre disiplin sorunlarının nedenleri

Katılma Derecesi	Hiç Katılmıyorum		Çok Az Katılıyorum		Orta Düzeyde Katılıyorum		Büyük Oranda Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Toplam		$\bar{X}$
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%	
Disiplin Sorunlarının Nedenleri													
1. Televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarında (gazete, dergi vb.) sergilenen şiddet olaylarının etkisi.	4	,6	35	4,9	110	15,2	316	43,9	255	35,4	720	100,0	4,08
2. Ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranışları.	7	1,0	21	2,8	81	11,3	329	45,7	282	39,2	720	100,0	4,19
3. Ailelerin çocuklarının eğitimine olan ilgisizliği.	4	,6	27	3,8	73	10,1	268	37,2	348	48,3	720	100,0	4,29
4. Aile içi problemler.	2	,3	21	2,9	98	13,6	290	40,3	309	42,9	720	100,0	4,22
5. Öğrencilerin bulunduğu yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi.	7	1,0	54	7,5	193	26,8	294	40,8	172	23,9	720	100,0	3,79
6. Öğrenciler arasındaki kültürel, ekonomik ve sosyal düzey farklılıkları.	46	6,4	148	20,6	207	28,7	194	26,9	125	17,4	720	100,0	3,28
7. Sınıfların kalabalık olması.	33	4,6	71	9,9	114	15,8	201	27,9	301	41,8	720	100,0	3,92
8. Sınıf içindeki düzenlemeler.	56	7,8	222	30,8	227	31,6	140	19,4	75	10,4	720	100,0	2,93
9. Sınıfta uyulması gereken kuralların açık ve anlaşılır olmaması.	242	33,6	220	30,6	133	18,5	83	11,5	42	5,8	720	100,0	2,25
10. Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının düşük olması.	34	4,7	132	18,3	163	22,7	197	27,4	194	26,9	720	100,0	3,53
11. Öğretim araçlarının yetersizliği.	46	6,4	154	21,4	172	23,9	175	24,3	173	24,0	720	100,0	3,38
12. Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmayan öğretim uygulamaları.	86	11,9	212	29,4	189	26,4	132	18,3	101	14,0	720	100,0	2,93

13. Öğretim programının (müfredatın) öğrenci ihtiyacına cevap vermemesi.	76	10,6	179	24,8	193	26,8	159	22,1	113	15,7	720	100,0	3,07
14. Öğretmenin disiplini sağlama yaklaşımlarını bilmemesi.	123	17,1	231	32,1	181	25,1	128	17,8	57	7,9	720	100,0	2,67
15. Öğretmenin öğretim yöntemlerindeki yetersizliği.	151	21,0	230	31,9	192	26,7	96	13,3	51	7,1	720	100,0	2,53
16. Öğretmenin iyi bir model olmaması.	174	24,4	231	32,1	165	22,8	93	12,8	57	7,9	720	100,0	2,48
17. Okulun fiziksel olanaklarının yetersiz olması.	65	9,0	96	13,3	136	18,9	178	24,8	245	34,0	720	100,0	3,61
18. İnternetin kontrolsüz ve kötü amaçlı kullanımı.	15	2,1	80	11,1	122	16,9	203	28,2	300	41,7	720	100,0	3,96
19. Şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının etkisi.	14	1,9	63	8,8	110	15,3	206	28,6	327	45,4	720	100,0	4,06

Tablo 1’de görüldüğü üzere genel olarak, öğretmenlerin görüşlerine göre, sınıf içerisinde meydana gelen disiplin sorunlarının birinci nedeni olarak “*ailelerin çocuklarının eğitimine olan ilgisizliği*” yer almaktadır. Bu madde 4,29 ortalama değer ile “tamamen katılıyorum” düzeyinde olup, öğretmenlerin yarısına yakını (%48,3) bu seçeneği işaretlemişlerdir. Sınıf içerisinde karşılaşılan istenmeyen davranışların ikinci nedeni olarak 4,22 ortalama değer ile “*aile içi problemler*” yer almaktadır. Bu ortalama değer “tamamen katılıyorum” düzeyindedir. Öğretmenlerin %42,9’u bu seçeneği işaretlemişlerdir. Öğretmenlerin %45,7’si “*ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranışları*”nın disiplin sorununa yol açtığına büyük oranda katıldığını belirtmiştir. Bu neden, disiplin sorunlarına kaynaklık eden üçüncü neden olarak yer almaktadır ve ortalama değeri 4,19 olup bu değer “tamamen katılıyorum” düzeyindedir. Aynı neden, Aksoy (1999)’un, Çetin (2002)’in ve Bal (2005)’in çalışmalarında da üçüncü sırada yer almıştır.

Genel olarak bakıldığında öğretmenler, disiplin problemlerinin meydana gelmesinde ailenin büyük rolü olduğunu belirtmişlerdir. Greenlee ve Ogletree (1993)’nin bulguları, bu bulguları destekler niteliktedir. Atıcı (2007)’nin araştırmasında da, çoğunlukla aile temelli etkenlerin, disiplin problemlerine kaynaklık ettiği belirtilmiştir. Türnüklü ve Galton (2001)’un bulguları da Türk ve İngiliz öğretmenlerin aileyi, disiplin problemlerinin oluşmasında birinci derecede sorumlu tuttuklarını göstermektedir. İlgili literatürde de, yapılan çalışmalar göz önünde bulundurularak ailenin, disiplin problemlerine kaynaklık edebilecek, en büyük etken olduğu vurgulanmaktadır (Jones ve Jones, 2007). Bu sonuçlar değerlendirildiğinde ailenin, okulda disiplin sorunlarına yol açan birincil kaynak olduğu görülmektedir. Ailenin bu derecede sorumlu tutulması, çocuğun zamanının büyük bir bölümünü evde

geçiriyor olmasından ve çocuğun eğitiminden birinci derecede sorumlu olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca bu durum, ailenin eğitim düzeyinin düşük olmasından ve çocuklarına yeterli derecede zaman ayıramamalarından da kaynaklanıyor olabilir.

Öğretmenlerin %33,6'sı "sınıfta uyulması gereken kuralların açık ve anlaşılır olmaması" nedenine hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu maddenin ortalama değeri 2,25'dir. Aynı bulgular Aksoy (1999), Sadık (2000) ve Çetin (2002) tarafından da saptanmıştır. Öğretmenler tarafından ikinci sırada en düşük neden olarak "öğretmenin iyi bir model olmaması" belirtilmiştir. Bu madde, 2,48 ortalama ile "çok az katılıyorum" düzeyindedir. Üçüncü sıradaki en düşük disiplin sorunlarına yol açan neden ise 2,53 ortalama değer ile "öğretmenin öğretim yöntemlerindeki yetersizliği" olarak saptanmıştır. Bu madde, "çok az katılıyorum" düzeyindedir. Çetin (2002)'in ve Aksoy (1999)'un çalışmalarında, öğretmenlerin yarıya yakını "öğretmenin öğretim yöntemlerindeki yetersizliği" nedenine hiç katılmadıklarını ve çok az katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada ve yukarıda adı geçen çalışmalarda öğretmenler, disiplin sorunlarının nedenleri olarak genellikle kendileri dışındaki faktörleri sorumlu tutmaktadırlar. Çok az öğretmen bu nedenleri kendileriyle ilişkilendirmektedir. Bu durum, öğretmenlerin kendilerinin de disiplin sorunlarına neden olabileceklerinin farkında olmamalarından kaynaklanıyor olabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İlköğretim II. kademedeki görevli öğretmenlerin görüşlerine göre sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenleri:

1. Öğretmenlerin mesleki kıdem ve cinsiyet değişkenlerine göre; *disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı fark saptanmıştır.*
2. Öğretmenlerin görüşlerine göre disiplin sorunlarının ilk üç nedeni "*ailelerin çocuklarının eğitimine olan ilgisizliği*", "*aile içi problemler*", "*ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranışları*"dır.

Araştırmada ortaya çıkan bulgulara dayanarak şu öneriler ileri sürülebilir:

1. İlan uzmanları, sınıf yönetimi konusunda öğretmenleri; çocuk gelişimi ve okulun önemi hakkında ise velileri bilinçlendirmeye yönelik olarak konferanslar, seminerler ve toplantılar düzenlemelidirler.
2. Okul-Aile iş birliğinin geliştirilerek arzu edilen düzeye ulaştırılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akçadağ, T. (2008). Sorun Davranışların Yönetimi. (Ed. H. Kıran). *Etkili Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aksoy, N. (1999). *Classroom Management and Student Discipline in Elementary Schools of Ankara*. (Unpublished Doctoral Dissertation). USA: University of Cincinnati.

- Atıcı, M. (2007). A Small-Scale Study on Student Teachers' Perceptions of Classroom Management and Methods for Dealing with Misbehaviour. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 12:1, 15 – 27.
- Aytekin, H. (2000). Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama. (Ed. L. Küçükahmet). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bal, T. (2005). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Disiplin Anlayışları ve Kullandıkları Disiplin Yöntemleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baron, E. B. (1992). *Discipline Strategies for Teachers*. Phi Delta Kappa Educational Foundation. Bloomington: Ind.
- Başar, H. (2006). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Burden, P. R. (1995). *Classroom Management and Discipline: Methods to Facilitate Cooperation and Instruction*. USA: Longman.
- Cipani, E. (1993). *Disruptive Behavior: Three Techniques to Use in Your Classroom*. Virginia: Council for Exceptional Children.
- Curwin, R. L. & Mendler, A. N. (1999). *Discipline with Dignity*. USA: ASD
- Çelik, V. (2005). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çetin, Y. (2002). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları Disiplin Problemleri ile İlgili Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Edwards, H. C. (2000). *Classroom Discipline and Management*. USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Erden, M. (2001). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2003). *Sınıf Yönetimi: Ders, Konferans, Panel ve Seminer Etkinliklerinde Başarının Yolları*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Fields, M. V. & Fields, D. (2006). *Constructive Guidance and Discipline: Preschool and Primary Education*. USA: Pearson Prentice Hall.
- Girmen, P., Anılan, H., Şentürk, İ. & Öztürk, A. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Gösterdikleri Tepkiler. *Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 15.
- Greenlee, A. R. & Ogletree, E. J. (1993). *Teachers' Attitudes Toward Student Discipline Problems and Classroom Management Strategies*. USA: Illinois (ERIC Document Reproduction Service No. ED 364 330).
- Jones, V. & Jones, L. (2007). *Comprehensive Classroom Management: Creating Communities of Support and Solving Problems*. USA: Pearson Education, Inc.
- Kauffman, J. M., Mostert, M. P., Trent, S. C. & Pullen, P. L. (2006). *Managing Classroom Behaviour: A Reflective Case-based Approach*. USA: Pearson Education, Inc.
- Kazu, H. (2007). Öğretmenlerin Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Değiştirilmesine Yönelik Stratejileri Uygulama Durumları. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı: 175, Yaz.
- Manning, M., L. & Bucher, K. T. (2007). *Classroom Management: Models Applications and Cases*. USA: Pearson Education, Inc.
- Öztürk, B. (2007). Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi. (Ed. E. Karip). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Porter, L. (2007). *Behaviour in Schools: Theory and Practice for Teachers*. England: Open University Press.
- Sadık, Fatma. (2000). *İlköğretim I. Aşama Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Gözlemledikleri Problem Davranışlar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sadık, F. (2006). *Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Edilme Stratejilerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi ve Güvengen Disiplin Modeli Temele Alınarak Uygulanan Eğitim Programının Öğretmenlerin Baş Etme Stratejilerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Adana: Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarıtaş, M. (2005). Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme. (Ed. L. Küçükahmet). *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Turan, S. (2007). *Sınıf Yönetiminin Temelleri*. (Eds. M. Şişman & S. Turan). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Turanlı, A. (2004). Yabancı Dil Öğretiminde İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Önleyici Yönetim Yaklaşımları. *Eğitim Araştırmaları*. 17, 31-44.
- Türnüklü, A. & Galton, M. (2001). Students' Misbehaviours in Turkish and English Primary Classrooms. *Educational Studies*. 27:3, 291 – 305.
- Türnüklü, A., Zoraloğlu, Y. & Gemici, Y. (2001). İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. Yaz 2001, Sayı 27, 417-441.